

INDIVIDUELL UTVECKLING OCH MILJÖ

VETENSKAPLIG LEDARE: PROFESSOR DAVID MAGNUSSON

RAPPORT NR 59, 1984

SKILLNADER MELLAN TONÅRIGA FLICKOR MED UTLÄNDSK BAKGRUND OCH SVENSKA JÄMNÅRIGA

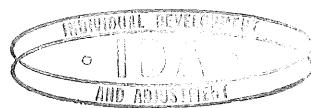
EN PILOTSTUDIE OM NORMVÄRDERINGAR, BETEENDEINTENTIONER,
UPPLEVD SANKTIONSTENDENS, INTERPERSONELLA RELATIONER OCH
SJÄLVKÄNSLA

INGRID GOOBAR

PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN
STOCKHOLMS UNIVERSITET

FORSKNINGSPROGRAMMET
INDIVIDUELL UTVECKLING OCH MILJÖ
Psykologiska institutionen
Stockholms universitet

Vetenskaplig ledare
Professor David Magnusson

Department of Psychology
Stockholm University

SKILLNADER MELLAN TONARIGA FLICKOR MED UTLÄNDSK BAKGRUND
OCH SVENSKA JÄMNARIGA - En pilotstudie om normvärderingar,
beteendeintentioner, upplevd sanktionstendens, interpersonella
relationer och självkänsla.

Ingrid Goobar

FÖRORD

Sedan 1965 pågår vid psykologiska institutionen i Stockholm ett longitudinellt forskningsprojekt med den övergripande rubriken 'Individuell Utveckling och Miljö'. Syftet är att studera hur personbundna och miljöbundna faktorer - var för sig och i samspel med varandra - påverkar individers utveckling, från skolåldern till vuxen ålder. För detta syfte har bl a en hel årskurs av elever i en mellansvensk stad - ca 1000 elever - följts sedan de var 10 år genom skolsystemet och ut i arbetslivet. De är nu snart trettio år. Av de elever som studerades under skolåldern var vissa barn till föräldrar som invandrat till Sverige. I föreliggande rapport som presenterats som C-uppsats vid institutionen har Ingrid Goobar belyst några problemställningar av intresse rörande dessa elever.

David Magnusson
Vetenskaplig ledare

Undersökningen har bekostats av Riksbankens Jubileumsfond och Forskningsrådsnämnden.

ABSTRACT

Goobar, I. Differences between adolescent girls with foreign background and Swedish peers - A pilot study about norm-valuation, behavior intentions, perceived sanction tendency, interpersonal relations and self-esteem. Report from the research program 'Individual Development and Environment' Department of Psychology, University of Stockholm, 1984, No. 59. -

This study consists of two parts. Part I deals with some theoretical considerations about norm-building and norm-conflict. Special interest is given to the problems and difficulties experienced by adolescent girls with foreign background. Part II consists of an explorative pilot study where the aim has been to map if there are some differences between 15 years old girls with foreign parents (here and now on called immigrant girls) and Swedish peers regarding:

1. Their own norm-valuations, their class-mates' norm-valuations and their parents' norm-valuations,
2. their behavior intentions (their own and their class-mates'),
3. the perceived sanction tendency from their parents and peers in case of norm violation,
4. the relationship with parents and peers, and finally
5. their feelings of self-esteem and acceptance.

No differences between the groups were found regarding norm-valuation and behavior intentions. However, immigrant girls believed that their parents would value some behaviors more severely than what their Swedish class-mates believed. No significant difference in perceived sanction tendency from parents and peers in case of norm violation was found. The immigrant girls reported more relation conflicts with parents as well as with peers than was the case for their Swedish peers. Significant differences in self-esteem were also found, the immigrant girls' self-esteem being lower than the Swedish girls'. The results may indicate a more conflictful adolescence for girls with foreign background than for Swedish girls. The results are discussed, among other things, in terms of the immigration policy conducted at the time the data were collected.

INNEHALLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. TEORETISK BAKGRUND	1
Om normer och normbildning	3
Normkonflikter - kulturkonflikter - anpassning	4
Om normkonflikter för invandrartonåringar	5
(a) Varför är jag här?	5
(b) Om språket	6
(c) Jag-bilden - identiteten	6
(d) Normsystemintegrering	7
Invandrartonåringens dubbla marginalitet	7
Tidigare empiri	8
II. EMPIRISK UNDERSÖKNING	9
Att vara tonåring, invandrare och flicka	9
Problemställning	10
Metod	11
Undersökningsgrupp	11
Undersökningsinstrument	12
Normområden i undersökningen	13
Statistisk bearbetning	14
Resultat	14
Värderingsdel	14
Egna värderingar	14
1. Stränga värderingar	14
2. Mittfältsvärderingar	15
3. Accepterade värderingar	15
Kamratvärderingar	15
Föräldravärderingar	16
Upplevelsen av föräldrarnas värderingar	16
Beteendeintensionsdel	19
Genomsnittlig nivå i beteendeintentioner/handlingsbenägenhet - egen och kamraternas	19
Kamraternas beteendeintentioner	20
Sanktionstendensdel	22
Förväntade föräldrasanktioner	22
Förväntade kamratsanktioner	22

	Sid.
Kamrat- och föräldrarelationer	24
Föräldrarelationer	24
Kamratrelationer	25
Föräldrarelationer enligt symptomenkäten	25
Kamratrelationer enligt symptomenkäten	27
Asociala symptom enligt symptomenkäten	28
Självkänsla, affektsymptom, lärarelationer, sexualitet - några signifikanta skillnader	30
Sammanfattning och diskussion	32
Referenser	38
Bilaga 1	

I. TEORETISK BAKGRUND

Sedan mer än 30 år är Sverige ett utpräglat invandrarland. Befolkningen omfattar nu olika kulturella, religiösa och språkliga minoriteter. Idag finns det omkring 400.000 invandrabarn i Sverige. Många av dem är födda i Sverige. Andra är födda utomlands och har tillsammans med sina föräldrar kommit hit. Gemensamt för dem alla är, oavsett var de är födda, deras föräldrars emigration. En emigration är en handling som medför genomgripande förändringar i en människas liv. Förändringar som rör den yttre omgivningen och den egna personen. Första generationens invandrare är människor som har gjort ett uppbrott från sina hemländer. Deras liv är präglade av deras speciella situation.

Barn ur minoritetsgrupper ställs inför speciella problem. De måste samtidigt röra sig med två sociala normsystem, eller måste växla över från ett system av normer, ambitioner och värderingar till ett annat. Om förändringen sker i den sena barndomen kommer individen kanske alltid att känna det som om en del av honom/henne hade lämnats kvar: den som inte passar i den nya omgivningen. Han kommer kanske alltid att känna som om hans personlighetskärna är ofullständig, som om många av de nya seder han har lärt sig är en förklädning och inte en del av hans rätta jag. Om förändringen däremot sker i den tidiga barndomen händer det ofta att barnens assimilationstakt blir alltför hög i förhållande till föräldrarnas. Även om det är svårt att lära ett nytt språk, nya seder och normer, går detta mycket fortare för barnet än för de vuxna. Den risk invandrabarnet då löper är att relationen till föräldrarna försämras.

Mötet kan bli påfrestande ur språklig, social och ekonomisk synvinkel, och familjens anpassningsstrategier är avgörande för barnets identitetsutveckling samt för hur det skall lösa konflikterna i samband med tonåren (Foster & Oliewicz, 1982; Hirsch, 1979; Laurén, 1973). Av omgivningen betraktas man som en som är främmande, en avvikare från det normala. Det blir en konflikt mellan ens egen uppfattning av vad som är självklart och alla andras. Klyftan för hur man uppfattar sig själv och hur andra gör det kan vara stor. En långsam och svår process som kommer att präglade bli familje-, könsrolls-, umgänges- och barnuppfostningsmönstret sätts igång (Turunen, 1979).

Vad händer under denna process med ens normer? Vilket normsystem anammar barn till föräldrar med en annan kulturell bakgrund än den svenska? Om de växer upp i Sverige, kommer deras normsystem att skilja sig ifrån de svenska barnens? Hur stark kommer föräldrarnas prägel att vara? Under hur många generationer kommer den i så fall att bestå? Hur kommer invandrabarnens relationer till kamrater och föräldrar att påverkas genom att fungera enligt två olika normsystem, ett i hemmet och ett ute i samhället? Kan barn till invandrare lösa sina norm- och kulturkonflikter på ett positivt sätt och fungera tillfredsställande med både föräldrar och kamrater? Hur påverkas barnens självkänsla av de påfrestringar det innebär att vara olika majoritetsbefolkningens barn?

Dessa och många andra frågor ställer man sig angående invandrabarn och tonåringar och en del av dem skall vi försöka besvara. Forskningen som berör invandrare i Sverige har huvudsakligen koncentrerat sig på språkproblematiken. På senare år har även forskningen som berör identitetsbildning och kulturkollisioner börjat utvecklas (se t ex, Hedén, 1970; Heyman, 1973; Laurén, 1973, m fl.).

Utgångspunkten för denna pilotundersökning är tanken att identitetsbildning och identitetskonflikter hos invandrabarn och tonåringar hänger intimt ihop med hur de löser normproblematiken med sina föräldrar. Antingen invandertonåringen bestämmer sig för att rätta sig efter föräldrarnas/minoritetsgruppens normer, eller kamraternas/majoritetsgruppens normer, så innebär beslutet i regel att man tar ställning för något eller någon, på den andres bekostnad, utom i de fall man kan nå någon form av balans mellan båda världar.

Huvudfrågan bakom denna studie är om flickor med två utländska föräldrar (invandrarflickor) rättar sig efter majoritetsbefolkningens normer (kamraternas normer) eller ej och utifrån det hur deras relationer till andra människor och deras syn på sig själva påverkas.

Om normer och normbildning

Inget samhälle kan existera utan normer. Frågorna om normer och normbildning är dock mycket komplicerade. I realiteten har mänskligheten under hela sin existens sysslat med dessa problem. Varje människa måste ta ställning till dem, vare sig han vill eller inte. Människan måste betraktas som ett biologiskt-socialt väsen, beroende på sin medfödda utrustning och den miljö hon föds i (Bratt, 1979). Hela sin uppväxt befinner sig barnet i ett växelspel med andra människor, andra levande varelser och materiella ting. Barnet och dessa påverkar varandra i någon slags spiralformad och dialektisk process (Bratt, 1979). Inlärningsprocessen och normbildningen sker genom den nämnda växelverkan. Men vad är en norm? Norm kan definieras som mer eller mindre uttalade regler för beteendet. Det finns privata normer, sociala eller gruppnormer samt ramnormer. Normer är privata om de görs upp av individen själv och endast gäller hans beteende. Sociala normer är framväxta i och accepterade av en grupp. Ramnormer är stadfästa i lagen. Normer kan också indelas med utgångspunkt från innehållskriterier: normer som reglerar beteenden, uppfattningar respektive känslor. Normen är en av de krafter som styr individens anpassning till omgivningens sociala system. De individer eller grupper vars åsikter och beteenden påverkar barnet kallas *normsändare*. På olika utvecklingsstadier är barnet mottagligt för olika slags normbildning och normsändare. Dessa och den övriga miljön kan befrämja, hämma eller forcera utvecklingen.

För det mesta helt omedvetet, ordlöst och självklart rättar vi oss i vår egen kulturgrupp efter i stort sett samma normer, vardagsregler och konventioner på olika plan. Vi knyts ihop av denna gemenskap där alla dessa regler finns att följa eller att bryta - med risk för sanktion - och att föra över genom vad vi kallar uppfostran, i hemmet, i skolan och ute i livet.

Normer är alltid beroende av de värderingar som finns i en kultur och värderingarna är vi uppvuxna med och blir knappast kvitt, även om vi så småningom skulle vilja (Heyman, 1975). Våra mest medvetna livsregler blir till normer om 'rätt' och 'orätt', och vi stiftar lagar i förlängningen av dem, lagar med sanktioner mot överträdelser, och sanktionerna ser olika ut i olika kulturgemenskaper. En del normer som i realiteten utesluter varandra kan existera sida vid sida när två kulturer möts. Motsägelsen kan avse normernas innehåll, tillämpning och/eller metoden genom vilken de förmedlas.

Tre viktiga dimensioner för normer där kulturella skillnader gör sig synliga är:

1. *Värdering*, d v s de handlingar eller beteenden som normen uppmuntrar till.
2. *Beteendeintention*, d v s hur man skulle tänka sig handla i olika normreglerade situationer.
3. *Sanktionstendens* hos kulturgemenskapens medlemmar, d v s sociala påtryckningar och straff i "förebyggande" eller "kurativt" syfte vid normbrott.

Normkonflikter - kulturkonflikter - anpassning

Om individens normer och samhällets normer står i motsatsförhållande till varandra kan detta resultera i två typer av konflikter:

1. En yttre anpassningsstörning.
2. En intrapsykisk eller inre anpassningsstörning.

Anpassningen kan betraktas som ett utvecklingsförlopp som förekommer i ett öppet feed-backsystem, mellan subjektet i anpassningsprocessen, den miljö till vilken anpassningen sker, de funktioner som förändras under anpassningsprocessen, samt målen respektive de bakomliggande motiven för denna anpassningsprocess. Samspelet mellan individen och hans miljö sätts i fokus (Crafoord, 1972). Med *inre anpassning* avses individens inre upplevelse av sin situation. *Yttre anpassning* refererar till överensstämmelse mellan individens beteende och de krav som definierar den roll han har i samhället, d v s samhällets grad av tillfredsställelse med individen (Magnusson, Dunér & Beckne, 1967).

Den konfliktfyllda tonårsperioden kan enligt Ericson (1969) vara olika lång i olika kulturer. I vissa kulturer går övergången mellan barn och vuxenvärld snabbt. När barnet kommit upp till ett visst mognadsstadium betraktas det som vuxet. Inom den västerländska kulturen, bl a genom förlängd skolgång fortsätter individen i en mellanställning under en längre tid, där han varken betraktas som barn eller vuxen. Tonårskrisen innebär att man måste hitta sig själv, få veta vem man är och få en mening med livstillvaron (Ericson, 1969). En akut kris i tonåren kan inträffa när förväntningarna från kompisar eller familjen, skolan eller arbetsplatsen inte överensstämmer med tonåringens upplevelse av vem han är.

För en tonåring i en invandrarfamilj kan därför konflikterna bli svårlösta eftersom det ofta är dålig överensstämmelse mellan föräldrarnas och samhällets förväntningar. Följande frågor kan exemplifiera invandrar- tonåringens funderingar kring identiteten: "Vill pappa och mamma att jag ska vara finsk eller svensk?", "Vill kompisarna att jag skall vara finsk eller svensk?", "Vad känner jag mig som och vad skulle jag vilja vara, finsk eller svensk?", "Kan jag accepteras som svensk av svenskarna om jag känner mig som en sådan?", "Om det är så, sviker jag mitt ursprung, min far, min mor?", "Skall jag agera som finsk eller svensk?", "Vems och vilka normer skall jag rätta mig efter?", etc.

Om normkonflikter för invandrar tonåringar

I allmänhet gör tonåringens position mitt emellan barndoms- och vuxenvärlden och mitt emellan de två viktiga referensgrupperna, födäldrar och kamrater, deras ställning svår och konfliktfylld. De möter ofta motstridiga krav och förväntningar. För barn ur minoritetsgrupper är ofta ungdomen en särskilt besvärlig period då oftast både det ovannämnda samt invandrarskapets dolda konflikter för första gången tränger upp till ytan. Bakgrunden till många konflikter under denna period kan bero på de objektiva skillnader som finns mellan barnet och föräldrarna vad beträffar:

- (a) hur man uppfattar flyttningen, d v s svaret på frågan "Varför är jag här?",
- (b) språkproblematiken,
- (c) jag-bilden- identiteten, samt
- (d) vilket normsystem man skall rätta sig efter.

(a) Varför är jag här?

Dagens föräldrageneration har haft möjligheter att resonera om flyttningen, överväga positiva och negativa aspekter före och efter beslutet. I många fall har man bedömt att flyttningen kan innebära förbättrade levnadsförhållanden på det materiella eller andliga planet. Barnen däremot, har oftast inte kunnat påverka beslutet. De kanske inte heller förstår anledningen till flyttningen, de bakomliggande orsakerna och dess konsekvenser. Helt obefintliga möjligheter att påverka har de barn som föds till invandrare i det nya landet.

(b) Om språket

Den viktigaste byggstenen och kulturfaktorn är språket. Det är intimt förknippat med tanke. Tänkande utan språk förekommer men man anser att språkets roll som organiserande faktor är ytterst viktig (Hansegård, 1968). Språket tolkar verkligheten som vi behöver den tolkad, och det ger oss också speciella värderingar och regler som vår kulturgemenskap vill att vi ska ha. Vår uppfattning om verkligheten är olika inom olika språkområden, vilket innebär att den som bryter upp från sin egen kultur gör ett mera ingripande och vanskligt uppbrott än man kanske förstår till en början (Heyman, 1973).

Språkproblematiken är inte heller densamma för de två generationerna. De som invandrar som vuxna har ett färdigt språk med sig medan barnet får förvärva sitt i det nya landet (Wellros, 1980), med ett begränsat antal språkliga modeller och med människor som ständigt ifrågasätter om det är värdefullt att lära sig modersmålet när man ändå måste lära sig majoritetsbefolkningens språk.

(c) Jag-bilden - identiteten

En mycket betydelsefull skillnad mellan den första och den andra generationens invandrare är den som avser jag-bilden, identiteten. Identiteten utvecklas och vidmakthålls i samspel med omgivningen. Förändras omgivningen, t ex genom flyttning, påverkas identiteten. Barn är sårbara på ett annat sätt än vuxna som i normala fall har integrerat hemlandets kulturella mönster, stabilt i sin personlighet.

Ericson (1969) menar att varje samhälle organiserar sådana former för vård och uppfostran som hos barnet främjar egenskaper som kan säkra dess livsduglighet. Uppfostran är avgörande för barnets identitetsutveckling. Problem uppstår när en uppfostringsideologi gäller i hemmet och en annan ute i samhället. Ericson (1969) ser en människas identitet både inne i hennes allra innersta och ute i hennes kultur och samhälle. Man får sin bild av sig själv i ljuset av hur andra bedömer en. Man bedömer själv, i sin tur, deras sätt att värdera en, i ljuset av hur man uppfattar sig själv i jämförelse med dem. Alla bedömer enligt den skala som har med just deras samhälle och kultur att göra. Hela processen är mer eller mindre omedveten utom i sådana fall då yttre omständigheter, som i invandrarnas fall, gör att den blir medveten och speciellt svår.

Föräldrarnas och omgivningens inställning till varandra är av avgörande betydelse för barnets utveckling. Om barnet känner avvisande, nedvärdering eller fientlighet på någotdera håll, står det inför slit-samma lojalitetskonflikter och identitetsbildningen blir konfliktylld.

(d) Normsystemintegrering

Den första generationens invandrare har, i de flesta fall, ett normsystem och en moralkod med sig, som de för det mesta strävar efter att bevara också i det nya landet. Barnet däremot sätts in i en konflikt där föräldrarna och den nya miljön står i motsatsförhållande. De måste röra sig med två olika normsystem eller växla över från ett system av normer och ambitioner till ett annat.

Den första generationens invandrare är präglade av sin speciella livssituation. Invandrarföräldrarna överför, många gånger, sitt eget mönster av kulturkonflikt i stället för att överföra egentliga kulturdrag (Turunen, 1979). Barnet växer upp i en annan värld än föräldrarnas och då dessa försöker hävda sin auktoritet bäddar detta i längden för konflikter, eftersom de inte längre är självklara auktoriteter för barnet (Schulman & Henningson, 1982).

En del av de problem som dagens svenska tonåringar och deras föräldrar ställs inför liknar den kulturella konflikt som invandraren möter i det nya landet och hänger kanske samman med de större kulturella skillnaderna mellan generationerna i vår moderna värld av snabba förändringar.

Henricson (1973) säger att tonåringen är den typiska marginalmänniskan, stående med ena foten i vardera lägret. Denna marginal-position leder ofta till generations- och rollkonflikter, där man kan tänka sig att några väljer sida helt med en utpräglad kamratorientering eller också motsvarande föräldrabindning.

Invandratonåringens dubbla marginalitet

För barn till invandrare kan det tänkas att den process som sätts igång under tonåren är en frigörelseprocess i dubbel bemärkelse eftersom de ofta också måste frigöra sig från föräldrarnas kulturella band om de vill uppgå i den nya kulturen. För dem som väljer att frigöra sig från sina traditioner vid den tidpunkten kan det innebära att de gör en

total brytning med föräldragenerationen som inte kan återskapas. Det som kan inträffa är att invandrartonen hamnar i en marginalitet av djupare slag om han delvis förlorat kontakten med föräldrarna och tar avstånd från deras gruppidentitet men samtidigt inte accepteras av kamraterna i majoritetsgruppen.

Tidigare empiri

Internationell forskning pekar på att personer som är utsatta för icke överensstämmande moralregler, mål och sociala tryck från olika kulturer har en högre benägenhet att få personliga svårigheter i varierande grad. Det talas om kulturkonflikt och sägs då att detta att ha två referensramar påverkar individens anpassning, särskilt i andra generationen. Risken för psykisk sjukdom ökar om man är invandrare, vuxen eller barn (Hirsch, 1978). Även i Sverige har immigranter mentala hälsoproblem i högre utsträckning än svenskarna (Laurén, 1973).

Huruvida symptombildningen och problemkomplexet har en 'ren' psykisk bakgrund eller kan tillskrivas kulturklyftan mellan den svenska och hemlandets kultur har diskuterats av bl a Schulman och Henningson (1982) och Hirsch (1979), som menar att kulturkonflikter drabbar människans självkänsla. Barn med låg självkänsla, barn som nedvärderar sig själva, har i högre grad psykosomatiska sjukdomar, de är mer psykiskt störda och kan som tonåringar, oftare än andra, drivas till kriminalitet.

Av Laurén (1973) framgår det att barn till invandrare är överrepresenterade inom mentalvården jämfört med svenska ungdomar. Trettiofyra barn av hundrafyra intagna vid Långbro sjukhus (30%) var barn till invandrare*. Alla barn, utom en som hade kommit till Sverige i tonåren, var födda i Sverige. I samtliga fall var det frågan om socialt anpassade familjer. De hade valt olika modeller för anpassningen i sitt nya land. Några familjer hade behållit sin minoritetsidentitet på ett ängsligt sätt som inte tillät någon påverkan utanför hemmet. Andra levde med två identiteter, den ena i hemmet och den andra utanför. Några hade valt ett nytt förhållningssätt både hemma och borta. Återigen andra försökte leva med en så uttunnad och okontroversiell identitet att den var användbar i alla sammanhang.

* Under samma period utgjorde invandrarna 6% av befolkningen.

Föräldrarnas användning av sådana strategier som lösningar på sina kulturella konflikter gav uppenbarligen barnen dåliga föräldramodeller. Dessa familjers ungdomar hade en så kraftigt störd adolescensutveckling att det var fråga om identitetslöshet och identitetskris av sådan svårighetsgrad att den ledde till psykos. Det var påtagligt att språkfrågan hade varit konfliktfylld. Till språket och sättet att tala binds på ett tidigt stadium individens identitet.

Med detta som utgångspunkt gör man ett logiskt felslut och placerar problemen "inne i barnen", som då betraktas som problembarn. Men invandrarbarn är helt vanliga barn om de inte blir handikappade av sin miljö. Barn far illa som symptom på att man inte, bl a, lyckats lösa de samhälleliga problem som en invandring för med sig. Invandrarnas barn har mer än en gång kallats 'den förlorade generationen'. Trots det är det ingen naturlag som säger att de måste fara så illa. Förändrar man barnets uppväxtvillkor så kan också den onda cirkeln brytas.

II. EMPIRISK UNDERSÖKNING

Att vara tonåring, invandrare och flicka

År 1972 genomförde Crafoord sin studie om 15-åriga flickors ålders-typiska beteende. Man visste då inte mycket om hur tonårsflickor upplevde sin tonårssituation, hur den normala anpassningen i denna grupp tedde sig och vilka symptom på bristande anpassning som var vanliga. Det var då viktigt att undersöka tonårsflickor bl a av det skälet att de i långt mindre grad än tonårspojkar uppvisar brottsligt beteende. Ytterligare ett skäl var antagandet att tonårsflickor vid anpassnings-svårigheter uppvisar en mer varierande symptomflora än pojkarna. Man kom då bl a fram till att extremt negativa föräldrarelationer var vanligen relaterade till någon form av bristande anpassning hos flickorna.

Invandrarkvinnor eller flickor av utländskt ursprung är en grupp i det svenska samhället som ända tills nyligen rönt föga uppmärksamhet. Först under senare år har intresset vaknat för dessa kvinnor och flickor som man tidigare betraktade som mer eller mindre 'omhändertagna' av äkta män, fäder eller bröder, och som därför inte krävde några invandrapolitiska åtgärder.

Den speciella handikappsituation som det innebär att vara invandrare, förstärks om man dessutom är kvinna och skall fungera i ett främmande land som traditionell maka, mor, dotter eller syster samtidigt som man har förvandlats till en ekonomisk faktor på arbetsmarknaden, håller på att skaffa sig en utbildning som skall leda till självständighet och ökat oberoende på både det ekonomiska, sociala och därmed det andliga planet. Man bombarderas av nya och gamla värderingar och förväntningar.

Enligt Hamilton (1979) är det i första hand invandrarflickorna som kommer i kläm mellan kraven hemifrån och kraven som det nya livet i Sverige ställer på dem. De uppför sig som svenska 'tjejer' i skolan och hemma som föräldrarna vill ha dem. Eftersom deras band till föräldrarna är mycket starkare än de svenska flickornas band, blir frigörelseprocessen också plågsammare, konflikterna med sig själva större liksom risken att hamna i svåra identitetskriser.

Problemställning

Huvudsyftet med detta arbete är att försöka kartlägga om det föreligger några skillnader mellan 15-åriga flickor med utländsk bakgrund respektive svensk bakgrund vad gäller normvärderingar, beteenden och relationer till föräldrar och kamrater samt om andra tecken på skillnader finns. Jämförelsen avser flickor med två utländska föräldrar respektive med svenska föräldrar kring vissa av de normer som reglerar anpassningen i skolan, hemmet och i samhället.

Det är en explorativ undersökning av beskrivande karaktär och där bl a följande frågor vill besvaras:

1. Finns det någon skillnad mellan tonårsflickor med två utländska föräldrar (invandrarflickor)*, och svenska tonåriga flickor i hur de värderar olika normbeteenden? Skiljer de sig med avseende på hur de upplever att föräldrar respektive kamrater värderar dessa?
2. Finns det skillnad i hur tonåriga invandrarflickor respektive tonåriga svenska flickor skulle tänka sig handla i olika normreglerade situationer (egen beteendeintention), samt hur de tror

* Flickorna med två utländska föräldrar kallas i fortsättningen invandrarflickor.

att kamraterna skulle bete sig i samma situation (kamraternas beteendeintention)

3. Skiljer sig tonåriga invandrarflickor från sina svenska jämnåriga med avseende på deras tro om hur föräldrar respektive kamrater skulle reagera vid eventuella normbrott (sanktions-tendens)?
4. Skiljer sig invandrarflickorna från de svenska flickorna vad beträffar deras upplevelse av föräldra- respektive kamratrelationer?
5. Finns det något tecken på att grupperna skiljer sig åt beträffande självacceptans/självkänsla?

Metod

Undersökningsgrupp

Undersökningen har gjorts inom ramen för ett större longitudinellt forskningsprojekt: 'Individuell Utveckling och Miljö'. Se Magnusson, Dunér och Zetterblom (1975) för vidare beskrivning.

Den totalgrupp projektet studerar utgörs av samtliga elever i en större mellansvensk kommun som är födda 1955, i Sverige eller utomlands, och som gick i grundskolans tredje årskurs 1965. De utgjorde undersökningens huvudgrupp. Dessa elever gick läsåret 1969-70 i åk 8 och var då i genomsnitt 15 år gamla. Totalt omfattade åk 8 40 normalklasser med ca 1.120 elever, av dessa var ca 560 flickor. Inom kategorin 'invandrarflickor' ryms ca 10% av dessa, om man som invandrare räknar flickor med en eller två utländska föräldrar, d v s 54 flickor, som passade in i denna breda definition på invandrare och som ingår i projektets huvudgrupp. Ur denna grupp har för den här delstudien utvalts de flickor, som enligt uppgifter erhållna av Pastorsämbetet, har båda föräldrar födda utanför Sverige, Norge och Danmark. Detta för att maximera eventuella effekter av att tillhöra invandrarfamiljer. 23 flickor i projektet hade två utländska föräldrar, men sex av dem hade flyttat till andra städer eller till föräldrarnas hemländer före åk 8. De 17 flickor i projektet som på detta sätt valts ut ur totalmaterialet kommer från olika länder (9 st), eller är födda i Sverige av utländska föräldrar (8 st).

Efter föräldrarnas ursprungsland fördelades flickorna på följande sätt:

<u>Föräldrarnas ursprungsländer</u>	<u>Antal flickor</u>
Finland	8
Jugoslavien	2
Estland	2
Tjeckoslovakien	1
Ryssland	1
Litauen/Finland	1
Ryssland/Tjeckoslovakien	1
Estland/Finland	1
<hr/>	
Totalt	17

Vad beträffar gruppens heterogenitet i fråga om nationalitet eller vistelselängd har vi förflyttat tyngdpunkten ifrån dessa variabler. Det som betonas för urvalet är vad de här flickorna faktiskt har *gemensamt*, och det är att de har en icke svensk bakgrund eller icke svenska föräldrar. Detta som en konsekvens av att de och/eller föräldrarna har gjort ett uppbrott från hemlandet som har lett till utvandring. Därav följande antagande:

1. att de sannolikt upplever eller upplevde skillnader mellan deras hemländer och Sverige,
2. att de fått genomgå eller genomgår, vid den tidpunkt då mätningarna gjordes, en förändringsprocess som påverkades av deras kulturella arv och de omständigheter de mötte vid ankomsten till Sverige, samt
3. att familjerna, och särskilt barnen, i högre grad utsattes för dubbel påverkan av dels hemmets normer och värderingar, och dels det nya landets normer och värderingar, och att de därför var tvungna att lösa en kulturkonflikt som antagligen krävde stora 'kostnader'.

Undersökningsinstrument

De använda instrumenten har båda utformats inom projektet 'Individuell Utveckling och Miljö' och har använts i de delar som bedömts relevanta för undersökningen.

Normenkät (årskurs 8, 1970). Instrumentet har utformats som en beskrivning av en rad tonårssituationer inför vilka eleverna har fått bedöma (1) sina kamraters normvärderingar och intentioner, (2) sina egna normvärderingar och intentioner, (3) föräldrarnas normvärderingar samt (4) sanktionstendenser från föräldrar och kamrater (för utförligare redovisning, se Henricson, 1971).

Symptombelastningsenkät (flickor, årskurs 8, 1970). Enkäten täcker förekomsten av en rad beteenden och reaktioner som eleven själv är medveten om och är villig att uppge. Frågorna beskriver bl a i vilken grad flickorna trivs med sig själva och sin närmaste omgivning.

Normområden i undersökningen

De normer som vi är intresserade av, och som Henricson i sin undersökning av 'Tonåringar och normer', har studerat är normer som reglerar anpassningen i skolan, hemmet och samhället (se Bilaga 1).

Normer inför följande beteenden utgör studiets underlag:

- (a) att fuska på en skrivning eller ett förhör,
- (b) att prova hasch,
- (c) att stanna ute sent på natten utan lov,
- (d) att skolka från skolan,
- (e) att dricka sig berusad (på öl eller vin),
- (f) att ha samlag med pojkvän,
- (g) att snatta i butik eller varuhus,
- (h) att tala med skolläkaren om kamrat med knarkproblem (i avsikt att hjälpa honom/henne),
- (i) att strunta i föräldraförbud och exempelvis gå på en föräldrafri skiva, samt
- (j) att driva på stan nästan varje kväll eller stå vid någon kiosk och hänga.

Vi tänker oss att föräldrarna i stort önskar att man avstår från ovanstående beteenden (bortsett från nr 8, som är tänkt som en kamratsolidaritetsfråga) medan kamraternas åsikter troligen skiljer sig från föräldrarnas.

Med *normbrott* avser vi här beteenden som bryter mot föräldra-samhällssynen.

Statistisk bearbetning

Genomgående har undersökningsgruppens data jämförts med totalgruppens. Beskrivande statistik samt medelvärdesdifferenser med korrigeringsfaktor för gruppernas olikhet i frågan om storlek har använts.

Resultat

Undersökningsgruppen visar sig på en rad punkter avvika från totalgruppen och antyder därmed ett mönster som möjligen kan förklaras av dessa flickors särskilda situation som barn till utländska föräldrar. Skillnaderna avser huvudsakligen de interpersonella relationerna och självkänslan. I avsnittet 'Problemställning' antyds fem problemområden. Resultatredovisningen följer samma schema. Samtliga resultat redovisas i tabellform och kommenteras. En del figurer kompletterar materialet. Bortfallet i totalmaterialet uppgår till 5-6% (Henricson, 1973). I undersökningsgruppen kan ett visst internt bortfall konstateras såväl i norm- som i symptomenkäten. Två av flickorna i invandrargruppen var borta vid datainsamlingen till normenkäten. En flicka var borta vid datainsamlingen till symptomenkäten. Ett visst bortfall förekommer dessutom vid enskilda frågor som flickorna har hoppat över, men det är inte systematiskt.

Värderingsdel

Egna värderingar

Flickorna skattade vad de själva tyckte ifråga om 10 olika beteenden på en 7-gradig skala, från 'väldigt dumt' (=1), till 'helt okey' (= 7). Resultatet redovisas i Tabell 1, vänstra spalten. I Figur 1a och 1b visas de genomsnittliga värderingarna för de två grupperna. Man får där en form av rangordning av dessa beteenden med i stort sett tre nivåer: stränga värderingar, vars skattningar ligger mellan 1 och 2; mittfältsvärderingar, d v s skattningar över 2, men mindre eller lika med 4; samt accepterande värderingar, d v s skattningar med värden högre än 4.

1. Stränga värderingar

För båda grupperna hamnar beteenden som 'snatta i butik/varuhus' och 'röka hasch' i ett strängt kluster. Av invandrarflickorna skattas

snatteri något strängare än haschrökning. Hos de svenska flickorna är förhållandet det omvända. Skillnaderna mellan grupperna är dock väldigt små och icke signifikanta.

2. Mittfältsvärderingar

Huvuddelen av de studerade beteendena bildar ett mellankluster, där den inbördes placeringen varierar något mellan de olika flickgrupperna, Rangordningen för de olika beteendena, med början av dem som värderas strängast inom detta kluster, presenteras nedan separat för båda grupperna. Skillnaderna är dock inte signifikanta.

<u>Invandrarflickor</u>	<u>Svenska flickor</u>
fuska	fuska
dricka sig berusad	skolka
stanna sent ute på natten utan lov	stanna ute sent på natten utan lov
skolka	dricka sig berusad
strunta i föräldraförbud	strunta i föräldraförbud
driva på stan varje kväll	driva på stan varje kväll

Det är beteendena 'skolka' och 'dricka sig berusad' som i de två flickgruppernas rangordning hamnar på olika plats. Invandrarflickorna tenderar att acceptera skolk och visar en mer negativ attityd mot att dricka sig berusad, medan förhållandet hos de svenska flickorna är det omvända. Skillnaderna är inte signifikanta.

3. Accepterande värderingar

Två beteenden får accepterande värderingar av såväl de svenska som invandrarflickorna. Dessa är att 'ha samlag med pojkvän' och att 'tala med skolläkaren om kamrat med knarkproblem'.

Kamratvärderingar

Kamrater är en av tonåringens viktigaste referens- och normsändargrupper. Därför är det viktigt att få en bild av hur kamratnormerna upplevs. Då det kan vara svårt för flickorna att ange vilka beteenden som uppmuntras respektive sanktioneras från kamrathåll, utnyttjades en indirekt frågeteknik (se vidare, Henricson, 1971). Eleverna ombads att på separat lista skatta kamraternas värderingar. Dessa skattningar ger en bild av det normklimat eleven upplever i kamratgruppen och man får därigenom en viss bild av kamrattryck, kamratförväntningar etc. Kamrater

definierades som 'kamrater som du bryr dig mest om vad de tycker - antingen det är klasskamrater, några i gänget eller din bästa vän', för att på detta sätt komma åt den normsändargrupp som av eleven upplevdes som viktig.

I Tabell 1, i den mittersta spalten, redovisas de genomsnittliga kamratvärderingar som har angivits av båda flickgrupperna. För båda grupperna är strukturen i stort sett densamma som för de egna värderingarna. En liten förskjutning i mera accepterande riktning jämfört med de egna värderingarna syns dock. Klusterbildningen är ungefär densamma som för egna värderingar, men följande skillnader kan noteras: Båda flickgrupperna anser att kamraterna värderar beteendet att 'driva på stan varje kväll' på ett accepterande sätt (medelvärdet > 4). Ytterligare en skillnad som uppvisas av båda grupperna, vad avser den accepterande klustern, har att göra med beteendet 'tala med skolläkaren...'. Jämfört med de egna värderingarna så upplever flickorna att kamraterna skulle se mer negativt på detta beteende än vad de själva gör.

Det beteende som uppvisar den största skillnaden mellan hur grupperna upplever kamraternas normer avser att 'dricka sig berusad', där invandrarflickorna anser att kamraterna har en strängare attityd mot alkohol än vad de svenska flickorna anser om sina kamrater ($t = -1.65$, $p < 0.09$). Vid ett enkelt teckentest visade det sig att invandrarflickorna generellt bedömer sina kamraters värderingar som strängare än vad de svenska flickorna gör ($z = 1.90$, $p < 0.07$).

Föräldravärderingar

Eleverna skattade föräldrarnas värderingar på en separat lista med samma skala som vid bedömningen av egna- och kamratvärderingar. De fick här bedöma 'föräldrarnas värderingar' utan specificering. Efteråt blev de tillfrågade om de tänkt på vad mamma/pappa tyckte eller vad båda föräldrarna tyckte. Bland invandrarflickorna svarade 64.7% mot 71.5% av de svenska flickorna att de avsett båda föräldrarnas åsikter. 17.6% av de flickor som ingick i invandrargruppen ansåg sig bry sig mer om vad modern tyckte mot 10.1% i den svenska gruppen.

Upplevelsen av föräldrarnas värderingar

Båda grupperna uppvisar en mycket entydig perception av föräldravärderingarna som det framgår av Tabell 1, i den högra spalten, samt av Figurerna 1a och 1b. Normklimatet från föräldrarsidan är alltså strängt

avståndstagande från de flesta av de beteenden som studeras. Föräldravärderingar skattas av såväl svenska som invandrarflickor genomgående mycket nära den helt fördömande polen (1 = väldigt dumt). Högst på listan med sträng värdering hamnar snatteri och haschrökning. Lägst hamnar att 'tala med skolläkaren om kamrat med knarkproblem', där eleverna upplever att föräldrarna skulle ha en positiv inställning till detta, då det inte strider mot deras normsystem.

Invandrarflickorna ligger genomgående lägre än de svenska flickorna, d v s de upplever att deras föräldrar tar större avstånd ifrån dessa beteenden än vad de svenska flickorna upplever att deras föräldrar gör. Tendensen gäller för samtliga beteenden utom för att 'fuska' där invandrarflickorna uppger en något positivare föräldraställning än vad de svenska flickorna gör. Vid ett teckentest visade det sig att skillnaden mellan gruppernas sätt att uppfatta föräldravärderingar i de 10 situationerna är signifikant ($z = 2.21, p < 0.03$).

Vid två av de tio beteendena skiljer sig grupperna åt på ett mera markant sätt i hur de uppfattar föräldravärderingarna. Dessa är att 'stanna ute sent på natten utan lov' ($t = -1.87, p < 0.06$) och att 'strunta i föräldraförbud' ($t = -1.65, p < 0.10$). I båda fallen upplever invandrarflickorna att deras föräldrar skulle värdera deras beteenden strängare.

Tabell 1. Skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor beträffande egna, kamraters samt föräldrarnas normvärderingar.

		Egen värdering				Kamratvärdering				Föräldrarnas värdering			
		m	sd	t	p	m	sd	t	p	m	sd	t	p
(a) Fuska på skrivning/förhör	IF	2.20	1.01	-0.78	0.43	3.13	1.64	0.40	0.69	2.07	0.91	1.03	0.30
	SF	2.49	1.42			2.97	1.55			1.83	0.86		
(b) Pröva hasch	IF	1.33	0.61	-0.25	0.81	1.47	0.64	-0.62	0.54	1.07	0.27	-0.21	0.83
	SF	1.39	0.93			1.63	1.03			1.09	0.38		
(c) Stanna ute sent på natten utan lov	IF	2.60	1.06	-1.06	0.29	3.00	1.46	-1.24	0.21	1.36	0.63	-1.87	0.06
	SF	2.96	1.30			3.45	1.38			1.79	0.86		
(d) Skolka från skolan	IF	2.73	1.28	0.27	0.79	3.00	1.41	-0.05	0.95	1.86	0.86	-0.03	0.97
	SF	2.63	1.37			3.02	1.39			1.87	0.99		
(e) Dricka sig berusad	IF	2.47	1.36	-0.18	0.24	2.80	1.61	-1.65	0.09	1.29	0.83	-0.93	0.35
	SF	3.01	1.77			3.60	1.85			1.49	0.80		
(f) Ha samlag med pojkvän	IF	4.07	2.25	-0.07	0.94	4.07	2.12	-0.01	0.99	2.14	1.46	-0.72	0.47
	SF	4.10	2.01			4.07	1.89			2.45			
(g) Snatta i butik/varuhus	IF	1.21	0.58	-1.13	0.26	1.36	0.63	-1.36	0.17	1.00	0	-1.10	0.27
	SF	1.49	0.90			1.77	1.14			1.11	0.36		
(h) Tala med skolläkaren	IF	5.86	1.17	0.22	0.82	5.43	1.40	-0.12	0.90	5.86	0.77	-0.92	0.36
	SF	5.77	1.37			5.48	1.53			6.14	1.14		
(i) Strunta i föräldraförbud	IF	3.00	1.57	-0.62	0.54	3.21	1.18	-1.26	0.20	1.43	0.65	-1.65	0.10
	SF	3.25	1.48			3.73	1.52			1.83	0.91		
(j) Driva på stan varje kväll	IF	3.50	1.61	-0.08	0.94	4.07	1.77	-0.12	0.90	1.93	0.83	-0.95	0.34
	SF	3.54	1.79			4.13	1.67			2.22	1.12		

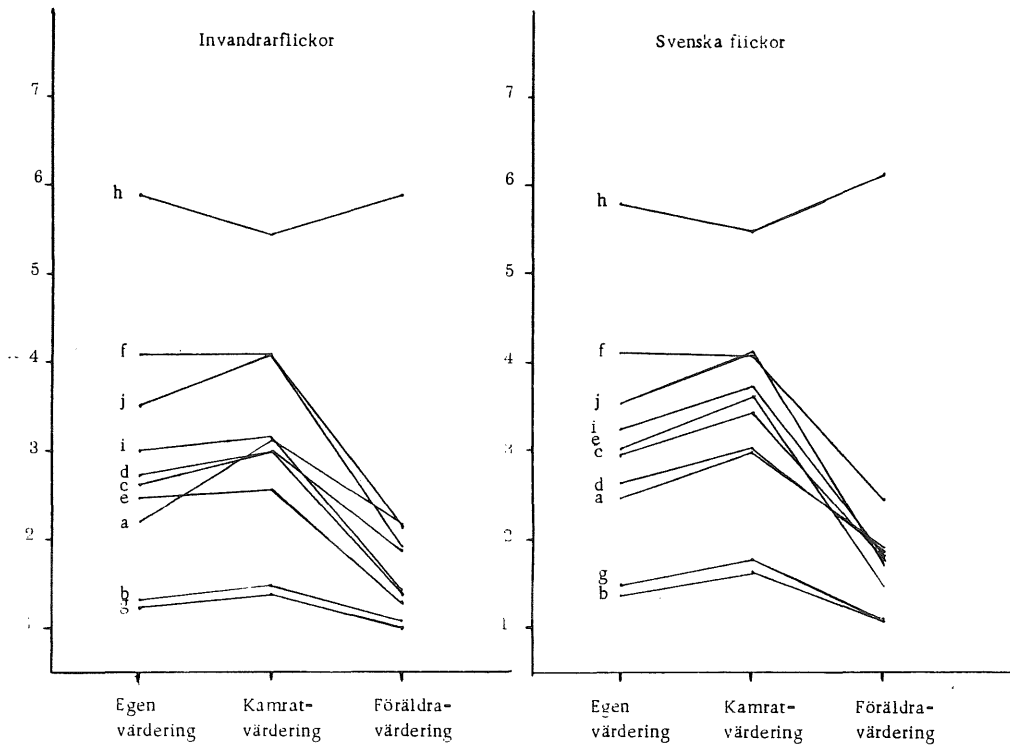

Fig. 1a och 1b. Gruppernas egna normvärderingar, kamraters samt föräldrarnas normvärderingar.

Beteendeintensionsdel

För att få ett mått på beteendeintentionerna tillfrågades eleverna vad de trodde att de skulle göra i olika konkreta situationer. Situationerna hade konstruerats runt samma beteenden som eleverna tidigare fått värdera ifrån egen-, kamrat- och föräldrasynpunkt. Svaren kunde skattas enligt en 7-gradig skala, från 'skulle absolut inte' (= 1), till 'skulle absolut' (= 7). Skattningen av beteendeintentionerna täcker nio olika situationer, dvs ett beteende mindre än i värderingsdelen p g a att frågan om samlag utgick. Enligt Henricson (1971, sid. 45) gjordes detta efter rekommendationer av en arbetsgrupp med föräldrar och skolrepresentanter.

Genomsnittlig nivå i beteendeintentioner/handlingsbenägenhet - egen och kamraternas

I Tabell 2 samt i Figurerna 2a och 2b visas medeltalen för de skattade beteendeintentionerna, såväl de egna som kamraternas, för båda flickgrupperna.

För båda grupperna gäller det att liksom i värderingsdelen, bildar 'snatteri' och 'haschrökning' ett strängare kluster. De mest accepterade handlingsintentionerna är att 'tala med skolläkaren ...' som skattas högst av båda grupperna samt att 'strunta i föräldraförbud'. Det finns inga signifikanta skillnader mellan invandrarflickorna och de svenska flickorna avseende egna beteendeintentioner.

I förhållande till hur de olika beteendena hade värderats (se Tabell 1) kan vi konstatera att vid en lockande situation är tendensen att bryta mot normerna mer frestande, vilket lätt kan konstateras genom att jämföra de medelvärden som redovisas i Tabellerna 1 och 2. Detta gäller för nästan samtliga beteenden utom två inom den svenska gruppen och tre inom invandrargruppen. Bland de svenska flickorna är de två beteenden som visar minskad grad av handlingsbenägenhet att 'tala med skolläkaren ...' och att 'driva på stan varje kväll'. Dessa båda minskar i grad av handlingsbenägenhet även för invandrarflickorna för vilka att 'skolka från skolan' också minskar.

Kamraternas beteendeintentioner

På samma sätt som när det gällde värderingar (att man såg kamraterna som mer flexibla och accepterande än sig själva) ser flickorna sina kamrater som mer benägna att bryta mot normerna än vad de själv är. Detta gäller i högre grad för den svenska flickgruppen, vars skattningar avseende kamraternas beteendeintentioner ligger nästan genomgående högre än invandrarflickornas. Vid tre beteenden skattar dock invandrarflickorna högre än de svenska. Dessa är kamraternas benägenhet att 'fuska', 'tala med skolläkaren ...' och att 'driva på stan varje kväll'. En signifikant skillnad mellan invandrarflickorna och de svenska flickorna gäller synen på kamraternas handlingsintention avseende att 'dricka sig berusad'. Den svenska gruppen anser att kamraterna skulle ha en slappare attityd mot detta än vad invandraflickorna anser om sina kamrater ($t = -1.92, p < 0.05$).

Liksom i jämförelsen mellan egna värderingar och egna handlingsintentioner, är eleverna striktare i skattningen av kamratvärderingar än vad deras handlingsintentioner avser. Detta framgår om de andra spalterna i Tabellerna 1 och 2 jämförs och det gäller båda flickgrupperna. För samtliga gäller också att de överlag upplever ett mildare normklimat i kamratgruppen än deras egen ståndpunkt, vilket framgår om den första och den andra spalten i Tabell 2 jämförs.

Tabell 2. Skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor i skattning av egen respektive kamraternas beteendeintentioner.

	Egen beteendeintention				Kamraters beteendeintention			
	m	sd	t	p	m	sd	t	p
(a) Fuska på skrivning/förhör	3.53 3.53	1.09 1.77	-0.00	0.99	4.20 4.07	1.57 1.61	0.32	0.75
(b) Pröva hasch	1.80 1.69	1.37 1.30	0.33	0.74	1.87 2.18	1.06 1.34	-0.91	0.36
(c) Stanna ute sent på natten utan lov	2.93 3.26	1.39 1.72	-0.73	0.47	3.80 3.93	1.56 1.53	-0.33	0.74
(d) Skolka från skolan	2.53 2.89	1.73 1.73	-0.80	0.42	3.67 3.72	1.54 1.59	-0.14	0.90
(e) Dricka sig berusad	3.13 3.48	1.92 1.97	-0.67	0.50	3.40 4.29	1.96 1.77	-1.92	0.05
(f) Ha samlag med pojkvän								
(g) Snatta i butik/varuhus	1.60 1.57	1.30 1.09	0.09	0.93	2.40 2.51	1.45 1.49	-0.29	0.77
(h) Tala med skolläkaren	5.13 5.02	1.36 1.54	0.27	0.79	5.00 4.70	1.36 1.52	0.75	0.45
(i) Strunta i föräldraförbud	4.20 4.38	2.11 1.81	-0.38	0.70	4.53 4.71	1.80 1.58	-0.44	0.66
(j) Driva på stan varje kväll	3.40 3.35	1.77 1.80	0.11	0.92	4.30 3.99	1.37 1.67	0.48	0.63

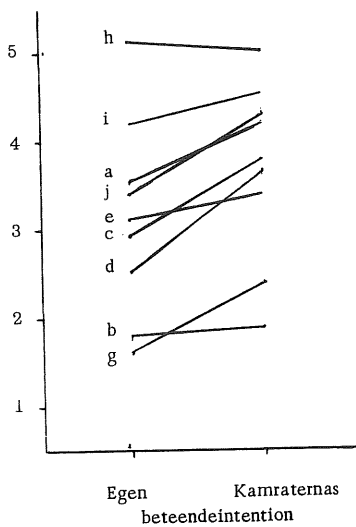

Fig. 2a. Invandrarflickornas egna beteendeintentioner och deras upplevelse av kamraternas beteendeintentioner.

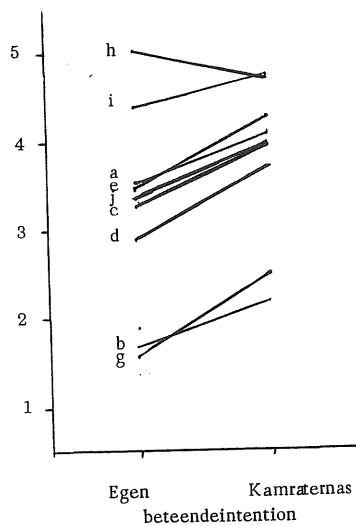

Fig. 2b. Svenska flickors egna beteendeintentioner och deras upplevelse av kamraternas beteendeintentioner.

Sanktionstendensdel

Sanktionsmönstret kan användas också som en indikator på de olika förväntningarna som riktas mot tonåringen från kamrat- och föräldrahåll, från majoritets- och minoritetskulturerna. Eleverna skattade de förväntade reaktionerna vid olika normbrott på en 5-gradig skala från 'Skulle säkert inte bry sig om det' (= 1), över till 'Skulle ogilla det mycket starkt' (= 5). Skalan täcker alltså ett område från indifferent reaktion till starkt ogillande. Den upplevda sanktionsstyrkan för dessa referensgrupper skiljer sig åt för såväl invandrar- som svenska flickor. Däremot finns det inga skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor i hur de upplever föräldrarnas respektive kamraternas sanktioner. För båda grupper gäller det att föräldrar förväntas 'ogilla dessa beteenden ganska starkt' medan kamraterna skulle 'nog inte bry sig om det'. Resultatet framgår av Tabell 3 och Figur 3.

Förväntade föräldrasanktioner

De strängaste reaktionerna väntar sig samtliga flickor från föräldrarna för 'haschrökning', 'snatteri' och för att 'vara berusad' i nämnd ordning. De beteenden som möts av minst ogillande från såväl invandrar- som svenska föräldrar är, enligt tabellen, att 'tala med skolläkaren...', 'fuska', 'skolka' samt 'driva på stan på kvällarna'.

Förväntade kamratsanktioner

De kraftigaste reaktionerna från kamraterna väntar sig samtliga flickor inför 'haschrökning' och 'snatteri'. Medelvärdena ligger något över tre, vilket tyder på att man även från kamraterna förväntar sig någon form av ogillande. En viss osäkerhet över hur kamraterna skulle ställa sig om man 'talade med skolläkaren...' är också påtaglig. Medelvärdet ligger över tre för invandrarflickorna och under tre för de svenska flickorna, men skillnaden är inte signifikant.

De av kamraterna mest accepterade beteendena upplevs av båda grupperna vara att 'stanna sent ute', att 'strunta i föräldraförbud' och att 'driva på stan varje kväll'. Flickorna känner här inget tryck från kamraterna.

Av figuren framgår att mönstret för invandrargruppen är mycket lika den svenska gruppens.

Det är intressant att notera att trots att man i värderingsdelen tillskrev kamraterna relativt stränga värderingar, så väntar man sig i allmänhet inte ogillande om man skulle företa sig ett och annat, och detta gäller för såväl invandrarflickorna som för de svenska flickorna.

Tabell 3. Skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor beträffande förväntade sanktioner från föräldrar och kamrater.

	Föräldrasanktioner				Kamratsanktioner			
	m	sd	t	p	m	sd	t	p
(a) Fuska på skrivning/förhör	3.20 3.45	1.01 0.94	-1.01	0.31	2.67 2.92	1.45 1.27	-0.77	0.44
(b) Pröva hasch	4.67 4.77	0.62 0.55	-0.75	0.45	3.40 3.49	0.63 1.06	-0.34	0.73
(c) Stanna ute sent på natten utan lov	3.87 3.90	1.06 0.85	-0.13	0.89	1.73 1.90	0.70 0.86	-0.76	0.45
(d) Skolka från skolan	3.40 3.65	1.06 0.90	-1.06	0.30	2.20 2.06	1.01 0.98	0.54	0.59
(e) Dricka sig berusad	4.40 4.44	0.91 0.76	-0.20	0.84	2.67 2.33	1.11 1.09	1.18	0.24
(f) Ha samlag med pojkvän								
(g) Snatta i butik/varuhus	4.60 4.63	0.63 0.64	-0.17	0.83	3.33 3.16	0.90 1.03	0.61	0.54
(h) Tala med skolläkaren	3.20 2.81	0.86 1.09	1.38	0.16	3.27 2.99	0.70 0.93	1.15	0.25
(i) Strunta i föräldraförbud	3.80 3.87	0.94 0.90	-0.30	0.77	1.93 1.99	0.96 0.94	-0.23	0.82
(j) Driva på stan varje kväll	3.73 3.44	1.10 1.05	1.05	0.30	2.07 2.11	0.88 1.02	-0.19	0.85

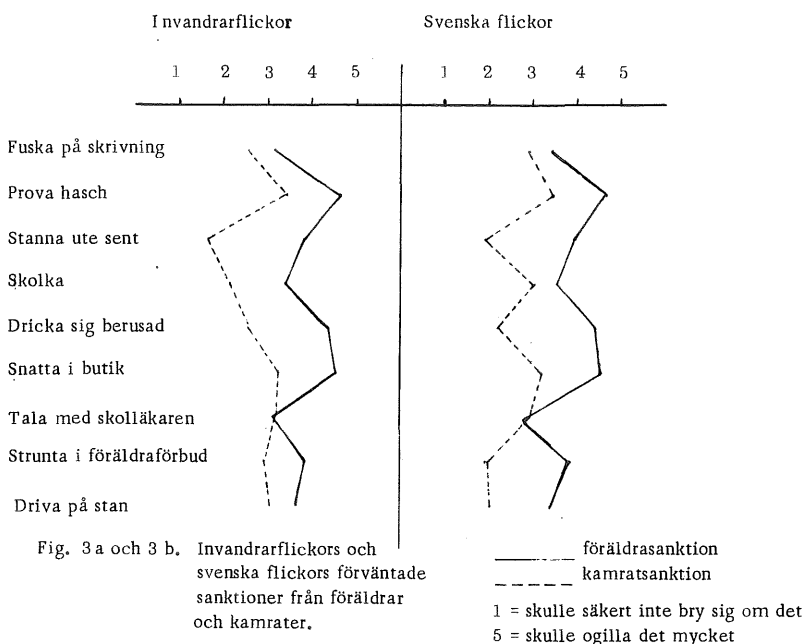

Fig. 3 a och 3 b. Invandrarflickors och svenska flickors förväntade sanktioner från föräldrar och kamrater.

— föräldrasanktion
 - - - kamratsanktion
 1 = skulle säkert inte bry sig om det
 5 = skulle ogilla det mycket

Kamrat- och föräldrarelationer

När det gäller tonåringarnas normsituation utgör den en del i ett större sammanhang, som är intimt förknippad med hela samhällsstrukturen och med förhållandet till de viktiga normsändarna under dessa år, kamrater och föräldrar. Därför hade också ett antal frågor som berörde just förhållandet mellan tonåringen och dennas föräldrar respektive kamratgrupp tagits med. De är tänkta att ge en viss bakgrund till de förhållanden som funnits i normhänseende, d v s sätta in normerna i det interpersonella kraftfältet i dessa åldrar, som det just såg ut för de aktuella tonåringarna.

Föräldrarelationer

En del signifikanta skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor finner vi avseende deras rapporteringar om föräldrarelationer.

På frågan om föräldrastränghet skiljer sig grupperna signifikant åt både beträffande hur *mammans stränghet* upplevs ($t = -2.31, p < 0.02$) och hur *pappans stränghet* upplevs ($t = -1.67, p < 0.09$). I båda fallen är det invandrarflickorna som upplever att föräldrarna är strängare.

Ilska och irritation mot mamman förekommer oftare hos invandrarflickorna ($t = -1.74, p < 0.08$), medan inga signifikanta skillnader beträffande ilska eller irritation mot pappan uppmärksammas. De svenska flickorna anger att *föräldraförståelsen* i allmänhet är bra, medan den för invandrarflickorna ibland upplevs bra och ibland dålig ($t = 1.80, p < 0.07$). Resultaten framgår av Tabell 4.

Tabell 4. Skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor vad gäller föräldrarelationer.

Frågor: (Normenkäten, åk 8)		Invandrarflickor			Svenska flickor			t	p
		m	s	n	m	s	n		
a) Tycker Du att Dina föräldrar är stränga?	Mamma	2.75	1.06	12	3.38	0.93	507	-2.31	<u>0.02</u>
	Pappa	2.79	1.18	14	3.24	1.01	483	-1.67	<u>0.09</u>
b) Är Du ofta arg på Dina föräldrar?	Mamma	2.79	1.18	14	3.30	1.08	508	-1.74	<u>0.08</u>
	Pappa	3.38	1.19	14	3.36	1.07	482	0.06	0.95
c) Tycker Du att Dina föräldrar förstår varandra?		2.79	1.18	14	2.28	1.04	530	1.80	<u>0.07</u>
d) Gör Du ofta tvärtemot vad Dina föräldrar vill att Du ska göra?		3.46	0.66	13	3.64	0.86	527	-0.75	0.45

a) 1 = mycket stränga 5 = inte stränga
b) 1 = väldigt ofta 5 = aldrig
c) 1 = mycket bra 5 = väldigt dåligt
d) 1 = väldigt ofta 5 = nästan aldrig

Kamratrelationer

I Tabell 5 presenteras några frågor som avser att belysa vissa aspekter på kamratrelationerna för invandrarflickorna i relation till den svenska huvudgruppen. Två viktiga skillnader dem emellan är *populäritet bland kamraterna* och *känslan av blyghet och osäkerhet bland jämnåriga*. Här visar det sig att invandrarflickorna inte bara känner sig mindre populära bland kamraterna ($t = 1.72, p < 0.08$) utan även i högre grad än de svenska flickorna upplever en känsla av blyghet och osäkerhet bland dem ($t = 2.09, p < 0.04$). Resultaten framgår av Tabell 5.

Tabell 5. Skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor vad gäller kamratrelationer.

Frågor: (Normenkäten, ht åk 8)	Invandrarflickor			Svenska flickor			t	p
	m	s	n	m	s	n		
a) Brukar Du ha samma åsikter som Dina kamrater i det mesta?	2.64	0.50	14	2.45	0.71	531	1.00	0.32
b) Har det hänt att Du varit med om att göra saker som Du egentligen inte vill bara för att få vara med vissa kamrater?	4.36	1.01	14	4.26	0.87	531	0.40	0.69
c) Har Du någon bästa vän/vänner?	1.23	0.60	13	1.19	0.51	527	0.29	0.77
d) Händer det ofta att Du inte har någon att vara med?	3.93	1.33	14	4.20	1.06	531	-0.92	0.35
e) Känner Du Dig populär bland kamrater?	3.35	0.75	14	3.04	0.66	530	1.72	<u>0.08</u>
f) Känner Du Dig ofta blyg och osäker bland jämnåriga?	2.64	1.50	15	2.06	1.01	530	2.09	<u>0.04</u>
a) 1= samma åsikter om nästan allt	5 = sällan samma åsikter							
b) 1= väldigt ofta	5 = nästan aldrig							
c) 1= för det mesta	5 = aldrig							
d) 1= väldigt ofta	5 = nästan aldrig							
e) 1= mycket	5 = knappast alls							
f) 1= nästan aldrig	5 = ofta							

Föräldrarelationer enligt symptomenkäten

Allt eftersom vi fann att det fanns en del skillnader mellan invandrarflickorna och de svenska flickorna med avseende på föräldra- och kamratrelationer, ville vi titta närmare på dem. För detta ändamål använde vi oss av Symptombelastningsenkäten, tidigare använd av Crafoord (1972). Denna enkät avser att undersöka förekomsten av bl a sociala symptom, affektiva symptom, störningar i tankelivet eller på handlingsplanet, störningar i självkänslan samt relationsstörningar. Med relationsstörningar avses störningar på det interpersonella planet, d v s kontakten med andra människor och med föräldrar, kamrater och lärare i synnerhet.

I Tabell 6 visas medelvärdesskillnaderna gällande föräldrarelationsfrågorna. T-test med korrigering för gruppernas storlek har utförts.

Bland föräldrarelationsfrågorna ingår item av flera typer: dels sådana som rör trivsel i hemmet, dels sådana som rör relationen till bägge föräldrarna, respektive till var och en av dem.

Resultatet som framgår av Tabell 6 tyder på att grupperna upplever hemförhållandena på ett i allmänhet likartat sätt. Tre frågor påkallar dock vår uppmärksamhet. Invandrarflickorna önskar i större utsträckning än sina svenska jämnåriga att *pappan vore annorlunda* ($t = 2.11, p < 0.04$) och att *mamman vore annorlunda* ($t = 1.81, p < 0.07$). De upplever dessutom mindre *respekt från föräldrasidan* än vad de svenska flickorna gör ($t = 1.67, p < 0.09$). Det finns dessutom tendenser hos invandrarflickorna att *känna sig mer kritiserade av sina föräldrar* än de svenska flickorna ($t = 1.52, p < 0.13$).

Tabell 6. Skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor vad avser föräldrarelationer enligt symptomenkäten.

	Invandrarflickor			Svenska flickor					
	m	s	n	m	s	n	t	p	
1.I vägen hemma	1,69	0,87	16	1,60	0,88	502	0,38	0,70	
2.Lust att trotsa föräldrarna	2,63	0,81	16	2,64	1,02	496	-0,07	0,94	
3.Upplevd föräldr. aggressivitet	2,29	1,20	14	2,16	1,05	487	0,43	0,67	
4.Önskar att fadern vore annorl.	2,81	1,72	16	2,14	1,23	479	2,11	0,04	
5.Besviknen på modern	2,06	1,12	16	1,89	0,97	464	0,68	0,50	
6.Aggressivitet mot fadern	2,44	1,15	16	2,31	1,14	465	0,43	0,67	
7.Önskad grad av föräldr. beslut	2,33	1,18	15	2,07	0,92	491	1,06	0,29	
8.Önskar att modern vore annorl.	2,15	0,83	15	1,74	0,82	485	1,81	0,07	
9. Upplevd föräldr. besvikelse	2,00	1,09	16	1,85	0,99	479	0,56	0,58	
10.Föräldraberöende	2,93	1,14	14	2,83	1,01	479	0,35	0,53	
11.Gräl med modern	2,19	1,17	16	2,25	1,20	479	-0,21	0,83	
12.Öppet trots mot föräldrarna	2,13	0,92	15	2,19	0,99	495	-0,22	0,83	
13.Aggressivitet mot modern	2,27	1,03	15	2,27	1,07	477	-0,01	0,99	
14.Gräl med fadern	1,67	1,05	15	1,82	1,07	453	-0,57	0,57	
15.Besviknen på fadern	1,60	0,99	15	1,78	1,05	463	-0,65	0,57	
16.Upplevd föräldr. kritik	2,06	1,06	16	1,70	0,93	501	1,52	0,13	
17.Bry sig om föräldr. åsikt	3,00	0,89	16	3,01	1,15	501	-0,04	0,97	
18.Upplevd föräldr. respekt	2,38	1,09	16	1,92	1,06	501	1,67	0,09	
19. Identifikation med modern	3,50	1,10	16	3,25	1,07	484	0,91	0,36	
20.Förståelse i morrelationer	2,07	0,88	15	1,97	0,97	491	1,21	0,72	
21.Förståelse i faderrelationer	2,73	1,10	15	2,36	1,10	472	1,30	0,19	
22. Identifikation med fadern	3,67	1,05	15	3,53	1,13	465	0,47	0,64	

Skalor: Fråga 1- 17

1=aldrig ell. nästan aldrig

2=någon enstaka gång

3=ibland

4=ganska ofta

5=väldigt ofta, oftast

Fråga 18- 22

1=oftast, väldigt mycket

2=ganska ofta, väldigt mycket

3=ibland, en del

4=någon enstaka gång, mycket litet

5=sällan, inte alls

Kamratrelationer enligt symptomenkäten

Generellt tycks alla flickor i båda grupperna ha relativt bra kamratrelationer. Vi finner dock ett par signifikanta skillnader mellan grupperna. Den ena avser *behovet att dominera* (se Tabell 7) där invandrarflickorna visar ett signifikant mindre behov än sina svenska jämnåriga ($t = -2.46, p < 0.01$). Den andra gäller om man *har eller har haft en bästa vän* och där många invandrarflickor uppger att de "har haft tidigare, men har inte nu" och skiljer sig häri signifikant från den svenska gruppen ($t = 1.74, p < 0.08$). I övrigt är kamratrelationsmönstret likartat för båda grupperna.

Tabell 7. Skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor vad gäller kamratrelationer enligt symptomenkäten.

	Invandrarflickor			Svenska flickor			t	p
	m	s	n	m	s	n		
1.Kamratförståelse	1,94	0,57	16	1,95	0,75	498	-0,05	0,96
2.Lita på kamrater	2,67	0,82	15	2,41	0,87	496	1,12	0,26
3.Upplevd kamrat acceptans	2,81	0,54	16	2,71	0,66	494	0,60	0,55
4.Popularitet hos pojkar	3,53	0,74	15	3,26	0,93	494	1,13	0,26
5.Aggression mot kamraterna	2,69	0,95	16	2,52	0,89	500	0,73	0,46
6.Blygg inför kamraterna	1,73	1,10	16	1,94	0,97	499	-0,83	0,41
7."Utanför" i kamratkretsen	1,93	1,16	15	1,86	1,01	391	0,26	0,79
8.Tröttnar på kamraterna	1,63	0,81	16	1,74	0,87	494	-0,51	0,61
9.Upplevd kamrat orättvisa	2,07	0,70	15	1,84	0,90	496	0,96	0,33
10.Svårt att få kamrater	2,06	1,18	16	1,92	1,04	500	0,55	0,58
11.Behov att dominera kamrater	1,69	0,70	16	2,14	0,72	493	-2,46	0,01
12.Ledsen på kamraterna	2,56	0,81	16	2,32	0,88	495	1,08	0,28
13.Osams med kamraterna	1,94	0,77	16	2,03	0,88	496	-0,44	0,66
14.Upplevd kamrat mothåll	1,60	0,75	15	1,82	0,88	500	-0,96	0,34
15.Rädd att kamraterna ska tröttna	2,00	0,73	15	1,96	0,94	499	0,17	0,87
16.Kamratunderkastelse	1,60	0,74	15	1,62	0,76	497	-0,09	0,93
17.Bästa vän	1,73	0,80	15	1,53	0,80	497	1,74	0,08

Skalor: Fråga 1- 4

- 1= väldigt bra, helt och hållet
- 2= ganska bra
- 3= mitt emellan bra och dåligt
- 4= ganska dåligt, ganska lite
- 5= väldigt dåligt, inte alls

Fråga 5- 16

- 1= sällan
- 2= någonstaka gång
- 3= ibland
- 4= ganska ofta
- 5= väldigt ofta

Fråga 17

- 1= både haft tidigare och har nu
- 2= har nu men har inte haft tidigare
- 3= har haft tidigare men har inte nu
- 4= har aldrig haft men vill ha
- 5= har aldrig haft och vill inte ha

Asociala symptom enligt symptomenkäten

I denna kategori ingår beteenden som strider mot barnvårdslagen och som vid upptäckt kan leda till ingripande från BVN:s sida. Till skillnad från de data som vi har redovisat från normenkäten frågas det här efter faktiska beteenden. På de här frågorna har flickorna haft fem svarsalternativ: (1) aldrig, (2) en gång, (3) 2-3 gånger, (4) 4-10 gånger, (5) mer än 10 gånger. De flesta frågorna har sneda svarsfördelningar med medianvärden på 1, d v s de flesta flickorna har inte varit med om den asociala handlingen*. Detta gäller för båda grupperna. Dock finner vi även här en del skillnader mellan grupperna. Vi hade tidigare, i samband med normfrågorna konstaterat att invandrarflickorna hade en mer negativ inställning till spritmissbruk än de svenska flickorna. Också när de tillfrågas om de har varit med om att *dricka sig berusade* så skiljer de sig signifikant från den svenska gruppen ($t = -2.91, p < 0.004$). Däremot har några av dem varit med om att *förfälska intyg* åtminstone en gång och skiljer sig också här signifikant från sina jämnåriga svenska kamrater ($t = 2.31, p < 0.02$). Ytterligare en skillnad avser *antal gånger de har rymt hemifrån*. Detta torde vara något frekventare hos invandrarflickorna ($t = 2.18, p < 0.03$). I övrigt visar grupperna ett likartat beteendemönster där normbrotten verkar vara relativt ovanliga.

Ingen av invandrarflickorna har varit med om att röka hasch eller uppger sig ha använt annan knark än hasch. De andra sociala beteendena har några i de olika grupperna varit med om enstaka gånger. Förutom spritmissbruk, som är det oftast förekommande asociala beteendet för svenska gruppen, uppges skolk, snatteri och trakasserier mot gamla och barn ha förekommit i något högre utsträckning än de övriga beteendena i båda grupperna (se Tabell 8).

* utom i rymningsfrågan där endast de fyra första svarsalternativen gavs.

Tabell 8. Skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor beträffande asociala symptom.

	Invandrarflickor			Svenska flickor				p
	m	s	n	m	s	n	t	
1. Butikssnatteri	1,69	1,25	16	1,59	1,03	498	0,36	0,72
2. Spritmissbruk	1,21	0,43	14	2,34	1,45	493	-2,91	<u>0,004</u>
3. Intyg förfalskning	1,57	1,09	14	1,20	0,57	482	2,31	<u>0,02</u>
4. Snattat saker eller pengar	1,75	0,86	16	1,93	1,10	492	-0,62	<u>0,53</u>
5. Skolk	2,08	0,86	13	1,86	1,14	499	0,60	0,55
6. Haschrökning	1,00	0,00	15	1,08	0,02	496	-0,80	0,43
7. Användning av annan knark än hasch	1,00	0,00	16	1,08	0,46	488	-0,68	0,50
8. Vandalism	1,44	0,73	16	1,33	0,74	491	0,56	0,58
9. Smitning	1,13	0,52	15	1,19	0,55	493	-0,37	0,71
10. Rymning hemifrån	1,31	0,70	16	1,09	0,37	473	2,18	<u>0,03</u>
11. Trakasserier	2,00	0,96	14	1,91	0,97	477	0,35	<u>0,73</u>
12. Driva på stan	1,38	0,72	16	1,45	0,77	494	-0,36	0,72

Skala: 1=aldrig; 2= en gång; 4= 2-3 gånger;
4=4-10 gånger; 5= mer än 10 gånger

Självkänsla, affektsymptom, lärarrelationer, sexualitet - några signifikanta skillnader

Slutligen redovisas här en del frågor som kan ha betydelse för upplevelsen av den egna identiteten och av identitetskonflikter hos invandrarflickor.

Fem frågor avser störningar i självkänslan (I). Självkänslan definierades i Crafoords (1972) undersökning som "graden av självacceptans och självuppskattning, d v s om individens förmåga att acceptera sig som den hon är, med den situation och de möjligheter som hon lever i samt hennes känslomässiga värderingar av sig själv. Viktiga aspekter av självacceptans och självvärdering har för denna åldersgrupp ansetts vara förmågan att acceptera och positivt värdera den pågående utvecklingen, sin kvinnliga könsroll och därtill hörande funktioner, sitt utseende, sätt och aktuella prestationer samt att ha tilltro till sin egen prestationsförmåga".

Ett par frågor som skall redovisas berör affektiva symptom (II): den ena avser depressiva tendenser (a), den andra oro, ängslighet, rädsla (b).

En fråga som avser upplevd lärarförståelse (III) redovisas för att illustrera hur invandrarflickorna uppfattar lärarna.

Slutligen en fråga som kan relateras både till interpersonella relationer och till sexualitet tas upp, nämligen om de har stadigt sällskap. Resultaten redovisas i Tabell 9.

Det framgår av Tabell 9 (I) att invandrarflickorna i signifikant större utsträckning än sina svenska jämnåriga skulle vilja *ändra på sig själva* ($t = 1.97, p < 0.05$). De anser också i högre utsträckning än den svenska huvudgruppen att *pojkar har det bättre än flickor* ($t = 2.05, p < 0.04$) och därmed *föredrar de pojkrollen* i högre grad än de svenska flickorna ($t = 2.61, p < 0.09$). De uppger dessutom att de *skulle vilja vara någon annan än de är* också i signifikant högre utsträckning ($t = 2.45, p < 0.01$) och de uppvisar mer *negativa förväntningar på den konventionella kvinnorollen* än de svenska flickorna ($t = 1.97, p < 0.05$).

På affektplanet (II) har det relativt oftare hänt att invandrarflickorna *inte velat leva mer*, d v s att de haft suicidtankar ($t = 2.57$, $p < 0.01$). Även *oron för framtiden* är signifikant högre för den undersökta gruppen ($t = 1.74$, $p < 0.08$).

Vad *lärarförståelse* (III) beträffar så upplever invandrarflickorna att lärarna förstår dem i signifikant mindre grad än de förstår de svenska flickorna ($t = 2.04$, $p < 0.04$).

I frågan som gäller *stadigt sällskap* (IV) uppger flickorna i invandrargruppen i högre utsträckning än de svenska flickorna att de inte har något sådant ($t = 1.78$, $p < 0.07$).

Tabell 9. Några signifikanta skillnader mellan invandrarflickor och svenska flickor beträffande självkänsla, affektsymptom, lärarrelationer, sexualitet.

	Invandrarflickor			Svenska flickor			t	p
	m	s	n	m	s	n		
I) STÖRNINGAR I SJÄLVKÄNSLAN								
a) Hur mycket vill du ändra på dig själv?	3,19	1,33	16	2,68	1,01	489	1,97	<u>0,05</u>
b) Har pojkar det bättre än flickor? (Positiv pojkvärdering)	2,69	1,25	13	2,05	1,10	486	2,05	<u>0,04</u>
c) Vill du vara pojke? (pojkrölspreferens)	2,07	1,16	15	1,47	0,85	497	2,61	<u>0,009</u>
d) Vill du vara någon annan än den du är?	2,44	1,32	16	1,80	1,01	489	2,47	<u>0,01</u>
e) Negativa förväntningar på den konventionella kvinnollen	3,33	1,29	15	2,67	1,28	499	1,97	<u>0,05</u>
II) AFFEKTSYMPOM								
a) Har det hänt att du inte velat leva mer? (suicidtankar)	2,75	1,18	16	2,08	1,01	496	2,57	<u>0,01</u>
b) Oroar du dig för din framtid?	3,25	1,23	16	2,74	1,13	513	1,74	<u>0,08</u>
III) LÄRARRELATIONER								
Upplevd lärarförståelse (1= alla; 5= ingen)	3,13	0,81	16	2,66	0,90	494	2,04	<u>0,04</u>
IV) SEXUALITET								
Har du stadigt sällskap? (1= har nu och har haft tidigare; 5= har aldrig haft)	3,44	1,21	16	2,93	1,12	490	1,78	<u>0,07</u>

Sammanfattning och diskussion

Syftet med detta arbete har varit att undersöka om flickor med två utländska föräldrar uppvisar skillnader gentemot svenska flickor i samma ålder med avseende på normvärderingar, beteendeintentioner, upplevd sanktionstendens från kamrater och föräldrar, relation till dessa båda grupper samt självacceptans. Genom att undersöka dessa variabler har vi sökt spåra möjliga effekter av invandrarskapet.

För valet av undersökningsgrupp har utgångspunkten varit tanken att, trots eventuella kulturskillnader, det finns något som alla invandrare har gemensamt och som väger väldigt tungt: just att ha utvandrat från ett land och invandrat till ett annat, med allt vad det kan innebära: längtan efter hemlandet, kulturkollision, känna sig annorlunda än majoritetsbefolkningen m m, något som alla invandrare, oavsett var de kommer ifrån, i mer eller mindre grad delar.

De resultat vi har erhållit tyder på att med avseende på normvärderingar, beteendeintentioner och upplevd sanktionstendens finns det inga viktiga skillnader mellan invandrargruppen och den svenska gruppen. Där- emot fanns det skillnader som kan vara av betydelse på relationsplanet samt vad beträffar självacceptans. Innan dessa diskuteras, för att varken missförstå eller undervärdera dem, är det viktigt att placera undersökningen i sin kontext, d v s (1) i relation till den svenska invandringspolitiken före och under den tid som de aktuella materialen insamlades, samt (2) i relation till det ursprungliga forskningsprojektets syn eller 'icke syn' på invandrare då projektet startade.

Dessa två punkter är av stor vikt då de med stor sannolikhet kan förklara varför vi inte har erhållit flera, eller statistiskt sett, mer signifikanta skillnader mellan den undersökta gruppen och huvudgruppen, men också för att förklara bortfallet. Beträffande den första punkten, så bör det påpekas att den svenska invandringspolitiken under hela 60-talet och upp till mitten av 70-talet, präglades av synen av att invandrare skulle anpassas till det nya landet så fort som möjligt och "bli svenskar". Det gavs då låg status till invandrarnas språkliga eller kulturella identitet. Man ifrågasatte den nytta invandraren skulle ha av dem i det nya landet. Det förväntades av honom/henne att han/hon

först och främst skulle assimileras, att invandrarna skulle rätta sig efter de seder och normer som gällde det land de hade kommit till. Man ansåg att detta var det bästa och mest självklara sättet för att nå en bra integration i det svenska samhället.

Detta kan kopplas till den andra punkten vi har antytt, nämligen att när det ursprungliga forskningsprojektet startade (1965) och invandringen var en ganska ny företeelse, så uppmärksammade man inte att ca 10% av huvudgruppen bestod av barn som kunde rymmas under kategorin invandrarbarn, antingen därför att de själva, eller därför att deras föräldrar hade kommit från andra länder.

Följden av detta var att de behandlades som om de var svenskar. Man undersökte t ex aldrig deras språkfärdighet på det språk de talade hemma, de fick delta i samma datainsamlingar som de svenska barnen och under samma betingelser utan att man visste säkert att de kunde tillgodogöra sig innehållet av de olika enkäter de fyllde i, om de förstod dem eller ej. Kan detta ha varit en orsak för vissa flickor att inte vara med och svara på frågorna vid datainsamlingstillfällena? Det är tänkbart att man inte har givit utrymme för de här barnen att visa och erkänna sådant som skilde dem från majoritetsgruppen, och många skillnader som annars hade kunnat konstateras suddades ut i förväg. Man var inte medveten om deras existens som en undergrupp i huvudgruppen. Barnen betraktades som svenskar, deras språkliga och umgängesvanor undersöktes inte på deras villkor, hur integrerade de kände sig i det svenska samhället, hur de trivdes eller hur medvetna de var om deras ursprung, var aldrig föremål för systematisk studie då man inte identifierade att problematiken kunde vara aktuell inom projektet. Konsekvensen av detta kan ha blivit en omedveten och underförstådd press på invandrarbarnen om att deras svar inte skulle skilja sig från huvudgruppens; man kan ha betingat dem att svara på 'ett svenskt sätt'. Av dessa anledningar möter de studier som vill belysa invandrarbarnens problematik, inom projektet, en naturlig begränsning som är svår att överbrygga.

Det är p g a de ovan angiva orsakerna samt för att vara säkra om att vi inte missade några signifikanta tendenser, som vi lade gränsen för signifikans vid 10%, vilket även kan ha medfört att vi överskattat vissa

resultat. Detta kan å andra sidan vägas mot att många invandrarflickor sannolikt 'försvenskade' många svar med följderna att de skillnader vi har erhållit i verkligheten även kan ha varit större än vad som framkommer av formulären. Går man dessutom in på vad som skiljer invandrarflickorna och de svenska flickorna åt, på de frågor som belyser interpersonella relationer och deras självbild, så kan man med vetskap om undersökningsgruppens invandrarkaraktär tolka möjliga orsaker till varför det är så.

Att grupperna har en likartad syn på normerna och beteendeintentionerna blir, efter vad som ovan har diskuterats, på något sätt naturligt i detta sammanhang; först och främst, om man tar hänsyn till att de flesta samhällsinsatser gick ut på att invandrare skulle assimileras och dessutom att alla datainsamlingar alltid bedrevs i den miljö där de rådande samhällsnormerna var de accepterade och klart uttryckta, nämligen skolan. Detta, förstärkt av att enkäterna ifylldes i klassrummet, kan ha påverkat invandrabarnen att svara på ett mera 'socialt önskvärt sätt'. Likaså att de sannolikt svarade på sitt andra språk, bör också hållas i minnet vid en betraktelse av resultatet. (Det finns tyvärr inte uppgifter om vilket som var barnens huvudspråk och vilket som var deras sekundära språk).

När flickorna skattar sin upplevelse av föräldravärderingar så ligger invandrarflickorna genomgående lägre än de svenska flickorna. Detta innebär att de upplever att deras föräldrar tar större avstånd ifrån de värderade beteendena än vad de svenska flickorna upplever att deras föräldrar gör. Skillnaden är signifikant och den konfirmeras av att invandrarflickorna skattar sina föräldrar som signifikant strängare än vad de svenska flickorna gör. De uppger också att de, oftare än sina svenska jämnåriga, upplever ilska och irritation mot mamman. De upplever en lägre grad av föräldraförståelse och av föräldrarepekt än flickorna i huvudgruppen, och önskar att både pappan och mamman vore annorlunda. Till bilden hör också att de känner sig mer kritiserade av sina föräldrar än vad de svenska flickorna gör. Detta tyder på att det, inom denna grupp, finns konflikter som inte förekommer inom den svenska gruppen.

Det man naturligtvis kan fråga sig i detta fall är om inte de dåliga föräldrarelationerna kan ha sin grund just i att man har tagit åt sig

majoritetsgruppens normer och värderingar, att man har 'försvenskats'. För att påstå detta skulle vi behöva data om föräldrarna, då vi här bara kan utgå ifrån hur flickorna upplever dem. Det verkar som om valet av kamraternas normer som en mall för beteendet skulle ge upphov till konflikter. Tyvärr är bilden inte heller helt positiv på kamrathåll. Invandrarflickorna känner sig blygare och osäkrare bland jämnåriga än vad de svenska flickorna gör, de känner sig mindre populära bland dem. De har dessutom haft 'bästisar' i mindre utsträckning än de svenska flickorna och detsamma gäller för stadigt sällskap.

De vill ändra på sig själva, de vill vara någon annan än den de är, de föredrar pojkrollen i högre grad än de svenska flickorna, då de anser att pojkar har det bättre än flickor, och har en negativare syn på den konventionella kvinnorollen än vad den svenska gruppen har. Inte nog med detta, de rapporterar att de, oftare än svenska flickor, haft suicidtankar och rymt hemifrån, för att nämna några av de skillnader som vi har funnit mellan grupperna.

Om de resultat som berör samtliga flickor i denna studie kan vi göra följande kommentarer:

Såväl invandrarflickor som svenska flickor ser kamraterna som mera accepterande i sina värderingar inför olika beteenden, d v s de upplever ett mildare normklimat från kamrathåll. Skillnaderna mellan egna och kamratvärderingar kan delvis vara en effekt av att man har ett större behov av att frisera sina egna svar i en socialt acceptabel riktning, än vad fallet är vid skattning av kamraternas. De egna normerna skattas som strängare än kamraternas, men mildare än föräldrarnas, och ger en bild av att flickorna väljer någon slags kompromisställning mellan kamrater och föräldrar. De frågor där skillnader i värdering är störst mellan egna normer och föräldranormer, respektive mellan kamrat- och föräldranormer, tycks särskilt gälla: att ha samlag med pojkvän, driva på stan varje kväll, strunta i föräldraförbud, stanna ute sent på natten och dricka sig berusad.

Det normklimat som tonåringarna själva upplever på handlingssidan/ beteendeintentionssidan, d v s deras skattning av kamraternas handlingsintentioner, är på många sätt den bästa bild man kan få av tonårens norm-

situation, genom att man troligen slipper den censur som, trots anonymitetsskydd, kunde inverka på skattningen av egna värderingar och beteendeintentioner.

För samtliga flickor gäller det också att medan de skattade föräldraskanktionerna samlar sig kring den avståndstagande polen, är kamraternas förväntade reaktioner mera varierande. Föräldrarna är de som har den normuppehållande rollen för ungdomarna. På frågan om data verkligen speglar tonåringarnas normer och mäter normdifferenser kan det vara svårt att säkert fastställa detta, vilket tidigare diskuterats av Henricsson (1971). Enligt henne, har datas inre konsistens kunnat konstateras genom de olika delstudier som har genomförts på basen av dessa normdata. Om generaliseringsmöjligheter säger Henricsson att resultaten skulle kunna generaliseras till andra städer i landsorten som inte i alltför stor utsträckning avviker från projektstadens karaktär. Beträffande denna studies specifika resultat, så är de inte generaliserbara då de sociala och politiska förhållanden som berör invandrarna har ändrats på ett betydande sätt sedan den tid då undersökningen genomfördes. Invandrargruppens sammansättning har dessutom antagit en mer varierad karaktär, där det nu finns kulturgrupper som i betydligt högre utsträckning än de som ingår i den aktuella undersökningen, avviker från det svenska mönstret, varför separata normundersökningar i så fall vore att föredra.

Då ett bisyfte med denna pilotstudie har varit att se i vilken utsträckning data från projektet 'Individuell Utveckling och Miljö' var användbara för att studera invandrabarn, bör man notera det faktum att mycket information som säkert skulle vara av relevans inte finns, d v s detta beror helt och hållet på frågeställningen och på vilket behov av bakgrundsinformation som man har, då det huvudsakligen är detta som är bristen för detta specifika ändamål. Bortsett ifrån detta och ifrån att studiet borde replikeras under nu rådande invandrapolitiska förhållanden, vilka är klart annorlunda, väcker resultatet ytterligare frågor kring bl a invandrabarnens relation till föräldrarna:

Vad beror konflikterna mellan invandrarföräldrar och deras barn på? Kan det vara så att föräldrarnas egna kulturkonflikter uppmuntrar någon slags försvarsattityd hos barnen och som gör att de ser mera trygghet i majoritetsbefolkningskulturen och därför försöker assimilera den? Efter-som sannolikheten är stor att barnen påverkas menligt av att ha en dålig

relation till sina föräldrar uppkommer frågan: Hur kan man hjälpa invandrarfamiljerna att överbygga dessa problem? Hur kan man stödja invandrarbarnet så att det får en positivare bild av sig själv?

Med den ändring som under det senaste decenniet skett, först och främst avseende synen på invandrarnas anpassningsproblem och behov av att behålla sin kultur och sitt språk, och genom en ökad uppmärksamhet på de konflikter som den andra generationens invandrare kan uppleva, har man kommit en bit på väg. Invandrarbarn kan vara en riskgrupp (Foster & Oliwicz, 1982; Wallin, 1978) så länge man inte vidtar nödvändiga åtgärder mot ett samhälle som gör dem 'annorlunda'. De bör uppmuntras till att vara sig själva. Om de respekteras för det de är, med deras modersmål, deras egna seder och bruk, kan de med all säkerhet få en starkare självkänsla och därmed hantera tonårskonflikterna och integrationen till det svenska samhället på ett bättre sätt. År 2000 kommer vart fjärde barn i Sverige att vara ett 'invandrarbarn', vi bör därför förbereda ett samhälle som på ett positivare sätt välkomnar dem till livet, som låter dem utveckla sina potentialiteter och som ser dem som en resurs.

Referenser

- Bratt, N. Normer, normbildning och samhället. Natur och Kultur, Stockholm, 1979.
- Crafoord, K. Symptom eller ålderstypiskt beteende? - En studie av 15-åriga flickor. Licentiatavhandling, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, 1972.
- Ericson, E. H. Barnet och samhället. Natur och Kultur, Stockholm, 1969.
- Ericson, E. H. Ungdomens identitetskriser. Natur och Kultur, Stockholm, 1969.
- Foster, S. & Oliewicz, E. Emigrationens psykologiska och socialpsykologiska följder bland första och andra generationens invandrare. Institutionen för internationell pedagogik. Working paper, series No. 53, 1982.
- Gürak, H. Hemspråksläraren - en viktig kontakt för invandrabarn. Ingår i Invandrarna och språket, No, 3, 1980.
- Hamilton, E. Många flickor försöker leva i två roller. Artikel i DN 12 november 1979.
- Hansegård, M. Tvåspråkighet eller halvspråkighet? Aldus, Stockholm, 1968.
- Hedén, U. Invandrarbarn - en förlorad generation? Invandrabarn - ett handikappproblem. Läkartidningen, 47, 1970, 1787-1789.
- Henricson, M. Tonåringar och normer. SÖ, Rapport No 4. Utbildningsförlaget, Stockholm, 1973.
- Heyman, A.-G. Invandrabarn. Stencil. Stockholms Invandrar nämnd, 1973.
- Heyman, A.-G. Identitet, språk och tolkning. Ingår i Invandrarproblem - fem uppsatser om invandrar- och minoritetsproblem. IMFO-gruppen vid Stockholms universitet. Bokförlaget Pab/Norstedts, Stockholm, 1975.
- Hirsch, R. Invandrabarns psykosociala problem. Läkartidningen, 76, 1979, 2961-2971.
- Laurén, K. Nationellt främlingskap och tonårsidentitetsproblem. Socialmedicinsk Tidskrift, 51, 1973, 359-363.
- Magnusson, D. & Dunér, A. Metoder och modeller. Örebroprojektet, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, rapport nr III, 1967.
- Magnusson, D., Dunér, A., & Beckne, R. Några undersökningar med utgångspunkt från bakgrundsvariabler. Örebroprojektet, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, rapport nr VI, 1967.

- Magnusson, D., Dunér, A. & Zetterblom, G. Adjustment: A longitudinal study. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1975.
- Schulman, S. & Henningson, L. A. Invandrabarn - en tidsinställd bomb? Ingår i Invandrare och Minoriteter, No 3, 1982.
- Schwartz, D. När blir invandraren svensk? Ingår i Invandrare och Minoriteter, No 3, 1982.
- Turunen, M. L. Otrygghet märks i uppfostrandet. Ingår i Invandrare och Minoriteter, No 5-6, 1979.
- Wallin, K. Att vara invandrabarn i Sverige. Wahlström & Wikstrand, Stockholm, 1978.
- Wellros, S. Valet och Kvalet. C2-uppsats. Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, 1980.
- SIV dokumentation. Invandrare i Sverige, 1981, Statistik 3/82.

Bilaga 1. Sammanställning av de olika situationsbeskrivningarna för flickor.

-
1. Gun är inne på ett varuhus och vandrar mellan diskarna. Hon har inga pengar men är väldigt gotsugen. Det ligger en hel disk med gott alldeles oskyddat och hon är frestad att ta en påse och snatta.	landet, men dom ska inte komma hem förrän mycket sent. Birgitta är frestad att åka med, men hon tvekar om hon ska stanna ute så sent utan lov.	Hon har aldrig varit berusad men de andra dricker stora mängder. Hon känner sig litet yr och är rädd att hon ska dricka så mycket att hon blir berusad.
2. Anita har själv aldrig provat hasch. En dag träffar hon några kamrater på stan som berättar att dom har skaffat hasch. Dom frågar om hon vill pröva men hon är tveksam.	5. Dom ska ha skrivning men Gunilla har inte hunnit läsa. Det är viktigt för Gunilla att hon klarar sig bra. Hon har en lapp med anteckningar med sig. Hon tvekar om hon ska ta upp lappen och fuska.	8. Kristinas kamrater brukar driva på stan varje kväll. Dom brukar stå i ett gatuhörn (vid kiosken) och prata eller sitta på ett kondis. Kristina brukar vara med ibland men det har blivit allt oftare. Hon vill inte svika gänget, men tvekar inför att "driva på stan" varje kväll.
3. På vägen till skolan träffar Monika några kamrater som är lediga och som vill att dom allihop ska hitta på något kul. Monika är verkligen frestad att strunta i skolan och skolka.	6. Agneta har en god vän i klassen som använder knark. Agneta är orolig för henne och anser att hon borde få hjälp att bryta sitt missbruk, men kamraten vill inte söka hjälp. Agneta tvekar om hon ska tala med skolläkaren/skolsköterskan om sin kamrat.	9. Lenas föräldrar har förbjudit henne att gå på föräldrafria skivor. Hon är bjuden på en och vill absolut gå. Alla hennes kamrater ska gå men hon är tveksam om hon ska strunta i föräldrarnas förbud.
4. Birgitta ska vara inne en viss tid på vardagskvällar. En kväll träffar hon några kamrater på stan som planerar en tripp ut på	7. Inger träffar några kamrater en kväll och dom har mängder av öl och vin.	